

Marcin Białas

"Ku wojnie na Pacyfiku", Jarosław
Jastrzębski, Oświęcim 2014 :
[recenzja]

Przegląd Historyczno-Wojskowy 15 (66)/2 (248), 195-197

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W ostatniej, czwartej, księdze, opublikowanej już po śmierci Douheta w 1930 r., autor przedstawił wizję przyszłego konfliktu, jego przyczyn oraz planów operacyjnych. Wojnę powietrzną przyszłości autor analizuje w oparciu o siły lotnicze Francji, Belgii i Niemiec.

Rewolucyjne teorie gen. Giulio Douheta nie mogły wejść w życie wtedy, kiedy powstawały nie tylko ze względu na opór nieprzychylnych mu tradycjonalistycznych kół wojskowych, ale również ze względu na ograniczenia techniczne i gospodarcze państw, które nie były w stanie w tamtych czasach sprostać zamierzeniom budowy dużych armii lotniczych. Wizje autora sprawdziły się jednak już kilka lat po jego śmierci, w momencie wybuchu konfliktu światowego.

John Frederick Charles Fuller, *Czołgi w wielkiej wojnie: taktyka, organizacja, bitwy*, tł. Mateusz Grzywa. Wydawnictwo Napoleon V, Oświęcim 2013, 264 s.

Generał John Frederick Charles Fuller (1878–1966), strateg i historyk wojskowości, był jednym z pierwszych orędowników i teoretyków wojny zmechanizowanej. Przed I wojną światową służył w Afryce Południowej i Indiach. W 1916 r. został członkiem sztabu Sekcji Ciężkiej, a następnie brytyjskiego Korpusu Czołgów. Był jednym z architektów bitwy pod Cambrai. Po wojnie poświęcił się pracy nad rozwojem teorii wojny zmechanizowanej. Liczne prace Fullera miały ogromny wpływ na przyszłe pokolenia wojskowych, m.in. Heinza Guderiana, który czerpał z jego dorobku, opracowując niemiecką taktykę blitzkriegu.

Pierwsza praca Fullera zatytułowana *Czołgi w wielkiej wojnie: taktyka, organizacja, bitwy* to jedno z podstawowych opracowań dotyczących początków broni pancernej na polach bitew. Autor jako naoczny świadek wydarzeń opisuje genezę, jak sam pisze „okrętu lądowego”, taktykę użycia pierwszych czołgów i ich dalszy rozwój. Fuller dokumentuje działanie broni pancernej we wszystkich bitwach Wielkiej Wojny z wykorzystaniem czołgów, nie ogranicza się tylko do armii brytyjskiej. Dużo miejsca poświęca organizacji i taktyce działania francuskich i amerykańskich korpusów czołgów, jak również niemieckiej taktyce ich zwalczania. W podsumowaniach autor omawia dokonania czołgów podczas I wojny światowej oraz przedstawia wizje rozwojowe tej broni w przyszłości.

Dzieło gen. Fullera, liczące 40 rozdziałów, uzupełniają liczne ilustracje, fotografie i schematy wybranych typów czołgów oraz 9 map pokazujących przebieg bitew z lat 1917–1918, w których była używana ta broń.

Jarosław Jastrzębski, *Ku wojnie na Pacyfiku*, Wydawnictwo Napoleon V, Oświęcim 2014, 136 s.

W ostatnich latach na polskim rynku wydawniczym pojawiło się wiele książek na temat wojny na Pacyfiku z lat 1941–1945, konfliktu, który toczył się na ogromnym teatrze operacyjnym Azji Południowo-Wschodniej i oceanów Spokojnego i Indyjskiego. Większość z tych prac skupia się głównie na militarnej stronie, niewiele zaś jest publikacji dotyczących wielkiej polityki, która do tej wojny doprowadziła. Książka Jarosława Jastrzębskiego jest wyjątkowa, a wnioski w niej zawarte mogą pomóc czytelnikowi

w nowym spojrzeniu na genezę tej wojny. Autor opierając się na badaniach amerykańskich i brytyjskich historyków, zrywa z poglądem, że do wojny parła tylko jedna strona – Cesarstwo Japonii.

W pierwszym rozdziale autor szczegółowo przeanalizował motywy dwóch głównych rywali. Nie ma wątpliwości, że stroną inicjującą konflikt na Pacyfiku była Japonia. Błędem jest jednak założenie, że strona aliancka tej konfrontacji nie chciała czy też zrobiła wszystko, by jej uniknąć. Autor udowadnia, że Stany Zjednoczone parły do starcia z Krajem Kwitnącej Wiśni, aby włączyć się do II wojny światowej i móc wreszcie wyjść na pozycję globalnego hegemonu, do której to wojny Amerykanie byli ekonomicznie przygotowani od dawna.

Równie ciekawa jest analiza polityki sojuszników Stanów Zjednoczonych w konflikcie z Japonią przedstawiona w rozdziale drugim. Według autora, Wielka Brytania spełniła w pewnym stopniu rolę podżegacza wojennego, gdyż włączenie się Stanów Zjednoczonych do wojny było ostatnią nadzieją na uratowanie rozpadającego się imperium brytyjskiego, toczącego samotną walkę z III Rzeszą.

Drugim sojusznikiem Stanów Zjednoczonych była Holandia, której olbrzymie kolonialne terytoria dzisiejszej Indonezji, zwane wtedy Indiami Holenderskimi, stanowiły jeden z głównych celów japońskiej ekspansji. Po utracie metropolii w 1940 r. Holendrzy wiedzieli, że jedyną nadzieją na uratowanie ich kolonii są Brytyjczycy i Amerykanie.

Australia jako teren dominium brytyjskiego już od 1940 r. wysyłała swoje wojska na front europejski (Grecja) i afrykański. Jedna dywizja została również zainstalowana na Malajach w celu wzmocnienia obrony brytyjskiego Singapuru. Po upadku twierdzy w 1942 r. Australijczycy zdali sobie sprawę, że Zjednoczone Królestwo przestało być gwarantem ich bezpieczeństwa skoro nie było w stanie obronić własnych kolonii dalekowschodnich. Dalszy byt Australii od tej pory zależał już wyłącznie od pomocy Stanów Zjednoczonych.

Oddzielny rozdział autor poświęca analizie pozornej neutralności dwóch innych imperiów kolonialnych: Francji (Indochiny Francuskie) i Portugalii (Makau, Timor Wschodni), których ziemie zostały opanowane w toku działań wojennych przez Japonię. Według autora neutralność tych państw nigdy nie była respektowana przez żadną stronę konfliktu na Pacyfiku.

Najważniejszy jest rozdział czwarty, w którym Jarosław Jastrzębski omawia drogę do przyszłej konfrontacji Japonii i Stanów Zjednoczonych. Autor analizuje przebieg międzywojennych konferencji morskich w Waszyngtonie i Londynie, kiedy to ustalono limity tonażowe okrętów wojennych flot wielkich mocarstw. Ograniczenia narzucone Japonii doprowadziły do wypowiedzenia przez nią podpisanych traktatów w 1934 r. Był to pierwszy sygnał przyszłej konfrontacji. Drugim był wybuch wojny japońsko-chińskiej w 1937 r. i zajęcie Indochin Francuskich w 1940 r. Pod wpływem Stanów Zjednoczonych na Japonię zostało nałożone embargo handlowe na dostawy ropy, kauczuku i innych niezbędnych bogactw naturalnych, bez których jej gospodarka nie mogła normalnie funkcjonować. Najbardziej jednak sankcje uderzyły w armię i flotę, ponieważ ich zapasy szybko się kurczyły. Japonia miała więc dwa wyjścia: wycofać się z Chin i terytoriów francuskich, co dla dumnych Japończyków byłoby nie do zaakceptowania, lub rozpocząć wojnę i zdobyć terytoria bogate w surowce. Tak właśnie, zdaniem autora, należy rozpatrywać politykę mocarstw, która to polityka doprowadziła do walk na Pacyfiku. Stany Zjednoczone Ameryki należy traktować jako prowokującego konflikt, a Japonię jako inicjatora wojny.

Ostatni, piąty rozdział autor poświęcił analizie strategicznej pierwszego etapu wojny zaplanowanej przez obie strony. Japoński plan był dość precyzyjny, ale zabrakło konkretnych

koncepcji co do drugiej fazy wojny. Prawdziwym jednak dylematem było co zrobić dalej, a przede wszystkim, w jaki sposób doprowadzić do pokoju ze Stanami Zjednoczonymi. Rywal Japonii nie zamierzał jednak nigdy do takiego rozwiązania doprowadzić, gdyż w konfrontacji z Krajem Kwitnącej Wiśni upatrywał nadzieję na zdecydowany przewrót w światowym układzie sił i budowę własnej mocarstwowości.

Marcin Białas

Polska obrona przeciwlotnicza 1939, cz. 1–4, red. nauk. Andrzej Wesołowski, Centralne Archiwum Wojskowe; Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Warszawa 2012–2013, 566 s. + 501 s. + 529 s. + 580 s. Ser. „Wojskowe Teki Archiwalne”, t. 3

Tom trzeci serii „Wojskowe Teki Archiwalne”, wydawanej wspólnie przez Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie oraz Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, jest poświęcony polskiej obronie przeciwlotniczej w okresie poprzedzającym wybuch II wojny światowej oraz w czasie kampanii wrześniowej. Treść tomu podzielono na cztery części. Pierwsza część zawiera opracowania i dokumenty, pozostałe trzy – relacje. W publikacji skupiono się na tzw. środkach czynnych obrony przeciwlotniczej z wyłączeniem lotnictwa myśliwskiego, czyli na artylerii przeciwlotniczej, pododdziałach karabinów maszynowych plot oraz systemie dozoru. W ostatniej części znalazły się ponadto materiały dotyczące udziału w kampanii wrześniowej pododdziałów reflektorów plot i balonowych.

W części pierwszej, oprócz wstępu znajdują się niepublikowane wcześniej fragmenty rozpraw doktorskich Zbigniewa Moszumańskiego (na temat centralnych organów dowodzenia obroną przeciwlotniczą oraz przemian w organizacji jednostek artylerii przeciwlotniczej od końca lat 20. do 1939 r.) i Jana Tarczyńskiego (dotyczy dziejów samochodowej artylerii przeciwlotniczej w okresie międzywojennym). Zasadniczą treść tomu stanowią teksty 300, w większości wcześniej niepublikowanych dokumentów oraz fotokopie kolejnych kilkudziesięciu. Całość uzupełniają zdjęcia oficerów służących w instytucjach i oddziałach obrony przeciwlotniczej oraz mapy prezentujące system obrony przeciwlotniczej kraju.

W częściach 2–4 opublikowano łącznie 281 relacji. Najcenniejsze i najliczniejsze są relacje spisane kilka miesięcy po zakończeniu kampanii wrześniowej, na terenie Francji. Wśród publikowanych materiałów znajdują się też relacje spisane w okresie późniejszym, m.in. przez oficerów, którzy trafili do niewoli sowieckiej i niemieckiej. Godne podkreślenia jest umieszczenie przed poszczególnymi relacjami biogramów ich autorów, co znacząco podnosi wartość całej publikacji. Części 2–4, w przeciwieństwie do pierwszej, opatrzone skorowidzami nazwisk oraz nazw geograficznych. Części 3–4 wzbogacono ponadto zdjęciami wykorzystywanego sprzętu oraz oficerów służących w oddziałach przeciwlotniczych. W ostatnim woluminie znajduje się też szczegółowa obsada personalna jednostek obrony przeciwlotniczej w czasie kampanii wrześniowej, opracowana przez Ryszarda Rybkę i Kamila Stepana.

Trzeci tom „Wojskowych Tek Archiwalnych” stanowi niewątpliwie bezcenne źródło dla wszystkich zainteresowanych dziejami polskiej obrony przeciwlotniczej oraz tematami pokrewnymi.